

ter tako zapolnijo vrzeli, ki jih predstavljajo manjkajoči podatki. Med arhivskim gradivom podjetij je namreč tudi velika količina slikovnega gradiva, ki ni označeno. Obiskovalci razstav imajo tako možnost dodati informacije o času, ljudeh in objektih na slikah.

Kot prva v seriji razstav je bila izbrana Metalna, Splošna stavbena družba, ki je zaznamovala Maribor – tako prostor kot tudi zgodovino. S svojim proizvodnim programom – dvigali v pristaniščih, industrijskimi dvigali, žerjavi, zapornicami v elektrarnah, tlačnimi cevovodi – je bila navzoča v vsem svetu. Avtorja razstave sta prikazala zanimivejše smeri razvoja Metalne od njenega nastanka leta 1921 pa do sedemdesetih let prejšnjega stoletja, ko je bila na podlagi uvajanja samoupravnih odnosov v gospodarstvo in združevanja dela preoblikovana v posamezne temeljne organizacije združenega dela. Le-te so delovale kot samostojne pravne osebe do konca leta 1989. Takrat so jih formalno ukinili in združili v enovito podjetje Metalna, d.d.

Ob razstavi je izšel tudi katalog. Strokovna besedila so prispevali Jure Maček, dr. Slavica Tovšak ter mag. Borivoj Breže. Katalog predstavlja zgodovino Metalne od ustanovitve do sedemdesetih let prejšnjega stoletja. Večjo pozornost je avtor Jure Maček posvetil ustanovitvi in prvim letom delovanja, zlasti pa obdobju ponovne uvedbe proizvodnje in delovanja v prvih letih novega političnega in ideološkega sistema po drugi svetovni vojni. Dr. Slavica Tovšak je v uvodnih besedah poudarila pomen gospodarstva in arhivskega gradiva s področja gospodarstva za Maribor in njegovo preteklost. V svojem prispevku je obravnavala problematiko prevzema tehnične dokumentacije Metalne Maribor in njenih naslednic (prevzelo jo je podjetje Montavar metalna nova, d.o.o. pri katerem je Pokrajinski arhiv dejavno sodeloval). Mag. Borivoj Breže, univ. dipl. inž. metal., višji kustos za tehniško dediščino v Muzeju narodne osvoboditve Maribor, je predstavil nekaj izvirnih zamisli sodelavcev Metalne, ki so se kazale v njenih konstrukcijah in so na področju hidromehanske opreme in transportnih naprav vzbujale pozornost mednarodne strokovne javnosti. V katalogu so objavljeni tudi izbrani dokumenti z razstave ter seznam vseh razstavljenih dokumentov.

Kot pravni naslednik Metalne se v katalogu predstavlja tudi podjetje Montavar metalna nova, d.o.o., ki nadaljuje tradicijo Metalne. Kot poslovni sistem v Mariboru in okolici zaposluje okoli 900 ljudi. Podjetje Montavar metalna nova, d.o.o. je prevzelo v hrambo celotno tehnično dokumentacijo podjetja Metalna in jo hrani v skladu z zahtevami pristojnega arhiva od leta 2005.

Nina Gostenčnik

Ivanka Zajc Cizelj, Občinski komite Zveze socialistične mladine Slovenije Šentjur pri Celju 1960–1991, Zgodovinski arhiv Celje, Inventarji 11, Celje 2007, 179 strani

*"V ZSM se usposabljam za bodoče življenje"*¹

V času brez papirja, ko se tudi arhivisti s svojimi pomagali vedno bolj selimo v virtualna vesolja binarnega kaosa, je prišel med poklicne kolege in vedoželjno občinstvo nov inventar iz istoimenske zbirke, ki je pred dobrimi dvajsetimi leti pomenila prvi poskus predstavitve celjskih arhivskih dragotin uporabnikom.

Dr. Ivanka Zajc Cizelj se pri svojem strokovnem delu v Zgodovinskem arhivu Celje (ZAC) ukvarja ne le s šolstvom, ampak tudi z gradivom ustvarjalcev, ki zadeva nekdanje družbenopolitične organizacije, in prav njeni pobudi, trudu (ter nesebični udarniški pomoči sodelavcev!) gre zahvala za več deset tekočih metrov novih prevzemov. Z "izbruhom" svobode je bilo namreč treba čez noč razčistiti s preteklostjo; čistilne akcije so se "družbenopolitični delavci na terenu" lotili s pravo brigadirsko vnemo. Gradivo zvezde vodnice delavskega razreda in njenih satelitov, ki

¹ Ivanka Zajc Cizelj: Občinski komite Zveze socialistične mladine Slovenije Šentjur pri Celju 1960–1991. Celje: Zgodovinski arhiv, 2007, str. 49.

so skoraj pol stoletja bdeli nad našo lepšo prihodnostjo in skrbeli za primerno ideološko podporo in oskrbo vseh naših delovnih ljudi in občanov, je ponekod postalo redko kot inkunabule ali listine, ki jih je grbasti Miklavž iz Gaberja škrabljal v pisarni Celjskih.

Med ključnimi družbenopolitičnimi organizacijami je bila tudi Zveza socialistične mladine, zveza, ki ji je bila, kakor že ime pove, zaupana ideološka vzgoja mladih med 14. in 25. letom starosti. Da je šlo za organizacijo velikega družbenega pomena in priznane kakovosti, je videti še dandanes, saj nekateri njeni najuspešnejši člani še vedno bdijo nad našo lepšo prihodnostjo in skrbijo za primerno ideološko podporo in oskrbo vseh volivcev, enakomerno posejani na obeh krilih strankarskega panteona.

Spodbudo za začetek poglobljenega prikaza šentjurskega občinskega komiteja te organizacije je avtorici ponudilo gradivo samo. Gradivo OK ZSMS Šentjur je namreč edino ohranjeno na celotnem območju 14 upravnih enot, ki jih pokriva ZAC. Spisovno in drugo arhivsko gradivo (stenčasi, fotografije, priznanja) OK ZSMS Šentjur je torej nekakšen pravzorec za delovanje tudi preostalih OK ZSMS, katerih gradivo je za zmeraj izgubljeno.

Avtorica se je inventarja lotila po vseh pravih obrti – začenja s historiatom ustvarjalca, nadaljuje s historiatom arhivskega fonda, sledi pa izčrpen popis. Na koncu sta seznam kratic in krajevno kazalo.

Navadno arhivisti v inventar niti ne uvrščajo veliko več – zlasti pri najboljšežnejšem delu, popisu, se ljubosumno drže "molilnega obrazca": signatura tehnične enote, signatura arhivske enote, naslov, letnica nastanka in tu in tam še obseg gradiva. Redkobešno, korektno in resnobno.

Včasih pa to po arhivistovem mnenju preprosto ni dovolj in bralec ter (morebitni) uporabnik za sivotnimi platnicami resnega inventarja doživita tudi prvo srečanje z gradivom. To srečanje je lahko protokolarno hladno zburjanje strahospoštovanja staroslavskih prič preteklosti, saj v bralca (uporabnika) zro skrbno naličene in fotografirane lepopisne listine in diplome, ovešene s polkilogramskimi pečatnimi skledicami, polnimi pomembnega voska, ali pa skrbno dodelan napad s tistim najsočnejšim, kar uporabnika čaka med gradivom fonda. Zagotavljam vam, da je prvi način popolnoma ustrezen in zadosten, v drugem primeru pa bo bralec z veseljem prelistal (prebral) celoten inventar in ga morebiti vzel v roke tudi tedaj, ko ne bo nujno potreboval točno določenega dokumenta in pisal vloge za izposojlo arhivskega gradiva. Na srečo smo dobili s tem inventarjem žlahtnega predstavnika druge vrste arhivskih pomagal.

Čeprav je mogoče drugi način razširjenega popisa uporabiti za vsakršno arhivsko gradivo, ima tak popis z objavami celotnih dokumentov ali pa odlomkov še posebno draž pri fondih mlajšega obdobja, ko iz za-

pisov vstajajo že zbledele podobe, asociacije in spomini.

Spomini na ... slovesen sprejem v ZSMS (z izletom v Kumrovec vred), na čakanje Titove štafete ali akcije Nič nas ne sme presenetiti, ko smo se "*pripravljali, kakor da bo že jutri vojna, in delali, kakor da bo še sto let mir*". Vse to so podoživeli tudi nekdanji šentjurski mladinci in brigadirji, ki so se zbrali na predstavitvi inventarja v šentjurski knjižnici in prisluhnili avtoričinemu prebiranju najudarnejših odlomkov. Brigadirski kitarist je zabrenkal dve, tri iz tega obdobja (dotlej nisem vedel, da je obstajala tudi slovenska verzija pesmi Jugoslavija!), nekdanji mladinci pa so se razgovorili o stvareh, ki jih popisuje inventar (krepitvi bratstva in enotnosti, prirejanju športnih tekmovanj, štafetovanj, plesov in predvsem o odhodih na mladinske delovne akcije). Zlasti to zadnje je krasilo tiste najbolj prave mladince. Obsežne delovne akcije po vsej Jugoslaviji (na teh so sicer tudi delali) so bile najbolj množične politične šole jugoslovanske mladine. Samo tu in v JLA je obstajal nekakšen enoten jugoslovanski mikrokozmos, dvignjen nad nacionalno determinanto in prežet z nauki o avantgardni Titovi mladini in njenem poslanstvu. Še danes večina nekdanjih mladincev, ki so se udeležili katere izmed "pravih" delovnih akcij, prav to razume kot najpomembnejši del svojega članstva v ZSM, z nostalgijo pa se jih spominjajo tudi kot obdobja, ko so zorele jagode in je bilo dovoljeno zvečer kdaj pa kdaj "v partizane".

Inventar o gradivu OK ZSMS Šentjur je dvoje – je arhivski pripomoček in hkrati pričevanje o času, ki so ga zaznamovale tovrstne organizacije. Prav je, da se je ZAC odločil za objavo izčrpnije verzije tega pomagala, saj nam zaradi uničevanja arhivskega gradiva množičnih organizacij socialističnega obdobja grozi, da bomo o njih dobivali le informacije iz "druge roke" – brez virov pa je pot manipulaciji široko odprta.

Aleksander Žižek

Miroslav Novak, Preslikave vsebin v arhivskih strokovnih postopkih, Pokrajinski arhiv Maribor, Maribor 2007, 224 strani

V Pokrajinskem arhivu Maribor so leta 2007 izdali publikacijo z naslovom *Preslikave vsebin v arhivskih strokovnih postopkih* avtorja dr. Miroslava Novaka. Knjiga formata B5 obsega 224 strani in je izšla v nakladi 150 izvodov.

Avtor v uvodnem razmišljanju utemeljuje razloge za nastanek dela ter predstavlja osnovno metodo-